

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, старшого дослідника Шкарупи Костянтина
Вікторовича на дисертаційне дослідження Рябушина Василя
Володимировича на тему «Правові відносини у сфері вантажних
перевезень в Україні» подану на здобуття ступеня доктора філософії з
галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Вантажний транспорт посідає ключове місце у структурі національної економіки України, забезпечуючи її стабільне функціонування, розвиток внутрішнього ринку, а також інтеграцію в європейський і світовий економічний простір. В умовах воєнної агресії російської федерації його роль суттєво посилюється, адже він виконує функції стратегічної логістики, гарантує стабільне постачання для оборонного сектору, здійснює гуманітарні перевезення та підтримує економічну стійкість держави. З огляду на це, ефективне публічне адміністрування у сфері вантажних перевезень є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері безпеки та розвитку. Водночас відсутність належного нормативно-правового забезпечення вказаної сфери породжує значні ризики для безпеки транспортних процесів, стійкості логістичних ланцюгів та відповідності міжнародним стандартам. Враховуючи стратегічне значення транспортної інфраструктури, держава має створити цілісну систему правового регулювання, яка б забезпечувала баланс між публічними інтересами, потребами ринку та безпекою перевезень. Таке регулювання охоплює питання ліцензування, сертифікації, допуску до ринку перевізників, контролю за технічним станом транспортних засобів, дотримання екологічних і безпекових стандартів, а також цифровізації транспортних процедур.

Євроінтеграційний курс України передбачає поетапну адаптацію правових засад у сфері вантажних перевезень до норм і стандартів Європейського Союзу. Це стосується, зокрема, імплементації положень ADR, RID, ADN, а також наближення національних адміністративних процедур до європейських

принципів сталого розвитку, ризик-орієнтованого контролю та цифрового адміністрування транспортних процесів. У цьому контексті особливе значення має формування ефективного адміністративно-правового інструментарію публічного управління транспортною галуззю, спрямованого на забезпечення безпеки, прозорості та конкурентоспроможності сектору. Сучасні виклики - воєнний стан, зміна логістичних маршрутів, зростання потреб оборонного сектору та виконання міжнародних зобов'язань України перед ЄС - зумовлюють необхідність наукового пошуку шляхів удосконалення публічного адміністрування вантажних перевезень. Цей напрям є важливим показником інституційної спроможності держави реалізовувати ефективну транспортну політику, забезпечувати правопорядок, економічну стабільність і національну безпеку. Тому дослідження правових засад публічного адміністрування вантажних перевезень в Україні є своєчасним, суспільно значущим і має вагоме науково-практичне значення.

До окремих аспектів правового регулювання транспортної діяльності зверталися українські та зарубіжні вчені, зокрема: О. Андрухів, Т. Аракелян, О. Афанасьєва, В. Бобрик, Б. Бесселінк, К. Бек, М. Брагінський, В. Буркинський, В. Галунько, Б. Ганайлюк, О. Гетманець, Д. Голуб, В. Грищенко, О. Дзера, Л. Діденко, Л. Дабланк, Г. Фошар, А. Гоел, В. Кравчук, І. Курило, В. Кутсенко, Р. Лідовець, В. Марцано, І. Підберезних, С. Овчарук, О. Петришин, І. Погрібний, В. Попов, Г. Прокудін, В. Рябушин, Х. Родрігес Дельгадо, О. Скакун, М. Суржинський, Н. Тарельник, Є. Туданова, В. Туррі, О. Харитонova, Р. Шишка, В. Шемаєв, В. Яроцький, О. Юхимюк та інші. Водночас комплексне дослідження правових відносин у сфері вантажних перевезень як об'єкта публічного адміністрування, з урахуванням умов воєнного стану та інтеграційних процесів із Європейським Союзом, до цього часу не проводилося. Представлене дисертаційне дослідження заповнює наявну наукову прогалину та має ознаки новизни у сфері адміністративно-правових досліджень транспортного сектору.

Обрана тема дисертації узгоджується з положеннями Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року та операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1550.

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Науково-дослідного інституту публічного права від 31 травня 2023 року (протокол № 7).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, подані в дисертаційному дослідженні, відзначаються логічною побудовою, переконливістю та методологічною обґрунтованістю. Вони мають системний і комплексний характер, а також містять елементи наукової новизни, що повністю відповідає сучасним вимогам до дисертаційних праць.

Мета і завдання дослідження чітко визначені, узгоджені між собою та послідовно співвіднесені з об'єктом і предметом дослідження, що свідчить про логічність побудови структури роботи й наукову зрілість автора.

Обґрунтованість наукових положень і висновків підтверджується коректно обраною методологією, належною нормативно-правовою базою та глибоким теоретичним підґрунтям, що демонструє високий рівень володіння здобувачем методами наукового пізнання.

Методологічна основа дисертації сформована на поєднанні принципів адміністративного права з використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, серед яких: системний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний, метод узагальнення, формально-догматичний та метод правового прогнозування.

У процесі роботи над дисертацією Рябушин Василь Володимирович продемонстрував здатність ефективно застосовувати широкий арсенал наукових

методів аналізу, що забезпечило всебічне, глибоке та послідовне розкриття обраної проблематики.

Під час формулювання наукових положень і висновків дисертант використав широкий спектр наукових джерел — вітчизняних і зарубіжних — з адміністративного, процесуального, міжнародного та транспортного права. Усі джерела опрацьовано критично, із глибоким аналітичним осмисленням, обґрунтованими висновками та коректною науковою аргументацією. Автор спирається на широку нормативно-правову базу, емпіричні матеріали, результати національних і європейських досліджень, аналітичні довідки, а також власні спостереження та практичний досвід.

Враховуючи чіткість мети й завдань дослідження, дисертант послідовно й повно розкрив основний зміст теми, висвітлив її найбільш актуальні аспекти та сформулював наукові висновки, які мають теоретичну цінність і прикладне значення.

Загалом дисертаційне дослідження є самостійною, завершеною, логічно структурованою науковою роботою, присвяченою актуальним питанням правових відносин у сфері вантажних перевезень в Україні.

Робота написана науково-юридичною мовою, відповідає вимогам щодо оформлення дисертаційних досліджень, характеризується послідовністю, логічністю та доступністю викладу. Її зміст і висновки повністю відповідають науковій спеціальності, у межах якої здійснювалося дослідження, а глибина розкриття теми, рівень обґрунтованості положень і рекомендацій відповідають установленим академічним критеріям.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх значення. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень, присвячених правовим відносинам у сфері вантажних перевезень, розглянутих крізь призму публічно-правового регулювання, євроінтеграційних процесів і безпекових викликів сучасності.

Робота поєднує теоретичний, нормативно-аналітичний та прикладний підходи до формування сучасної моделі правового забезпечення перевізної діяльності.

Зокрема, автором уперше:

- сформовано правовий статус колективних суб'єктів вантажних правовідносин, які функціонують без створення юридичної особи, визначено їх організаційно-правову спроможність впливати на формування державної транспортної політики, здійснювати громадський контроль, брати участь у консультаційних процесах, ініціювати пілотні проекти та забезпечувати прозорість рішень публічних органів;

- запропоновано авторську класифікацію юридичних фактів у системі правових відносин вантажних перевезень за критеріями тривалості, функціонального призначення та юридичного змісту, що дало можливість розмежувати вольові дії учасників перевізного процесу від обставин, які настають незалежно від їх волі, і точніше визначити правові наслідки таких фактів;

- обґрунтовано підхід до визначення правового регулювання вантажних перевезень як системи приватно-правових і публічно-правових засад, процедур і інструментів, спрямованих на забезпечення безпечного, ефективного та своєчасного переміщення вантажів із урахуванням балансу інтересів держави, бізнесу та споживачів;

- уточнено наукове розуміння принципів правових відносин транспортних перевезень як ціннісної, нормативної та регулятивної основи функціонування галузі, з урахуванням принципів верховенства права, добросовісності, пропорційності, свободи договору та відповідності міжнародним стандартам безпеки й сталого розвитку;

- розкрито зміст правових відносин транспортних перевезень як комплексної динамічної системи, що поєднує приватноправові й публічно-правові елементи у єдиному нормативному просторі, уточнено права та обов'язки суб'єктів у контексті контролю, ліцензування, цифровізації та екологічних вимог;

– запропоновано концепцію інтеграції електронного врядування у сфері транспортних перевезень, зокрема впровадження принципу «єдиного вікна», сертифікованих цифрових платформ і телематичних систем контролю, що сприяє прозорості процесів і скороченню адміністративних бар'єрів;

– обґрунтовано необхідність комплексного правового регулювання мультимодальних перевезень, у тому числі гармонізації технічних регламентів, стандартів безпеки та тарифоутворення відповідно до вимог acquis Європейського Союзу.

Дисертація також містить низку інших важливих та аргументованих положень, висновків і рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності правового регулювання вантажних перевезень в Україні.

Отже, ступінь новизни наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Викладені в роботі положення, висновки й рекомендації мають як теоретичну, так і практичну значущість і можуть бути використані:

– у науково-дослідній діяльності — для подальшого вдосконалення системи публічного адміністрування транспортної інфраструктури, гармонізації нормативно-правової бази вантажних і мультимодальних перевезень, а також розроблення інноваційних правових моделей цифрового контролю за безпекою транспорту (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– у правозастосовній практиці — для підвищення ефективності публічного адміністрування процесів проєктування, сертифікації та експлуатації транспортних засобів (акт упровадження ТОВ «Саєнс енд Спейс»);

– в освітньому процесі — при розробленні й викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми», «Актуальні питання транспортного права України» (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Таким чином, результати дисертаційного дослідження сприяють поглибленню наукових уявлень про правові відносини у сфері вантажних

перевезень, удосконаленню національного законодавства, його гармонізації з європейськими стандартами та підвищенню ефективності публічного адміністрування транспортної системи України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації достатньо повно викладені в опублікованих працях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертації відображено в 6 наукових працях, які видані у наукових виданнях, включених Міністерством освіти і науки України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, у зарубіжному періодичному виданні з юридичного напрямку та доповідей на наукових і науково-практичних конференціях. Основні наукові положення, висновки і пропозиції, сформульовані в дисертації, знайшли свій ідентичний виклад у публікаціях, зарахованих за темою дисертації, та відображають актуальність обраної теми дослідження, її наукову новизну, теоретичну та практичну значимість, а також є вагомим внеском дисертанта у розвиток науки адміністративного права.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. У дисертації та наукових публікаціях здобувача, які висвітлюють основні результати дослідження, відсутні ознаки академічної недоброчесності, такі як плагіат, самоплагіат, фабрикація чи фальсифікація. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в роботі, мають самостійний характер і базуються на особистих дослідженнях автора. У тексті роботи наведені коректні посилання на джерела інформації, що використовувалися при формулюванні ідей, розробок, тверджень чи даних. Дисертація відповідає вимогам законодавства про авторське право та прагне максимально достовірно відобразити результати власної наукової, навчальної чи творчої діяльності, а також застосовані методики дослідження і використані джерела.

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень дисертації. У цілому відзначаючи логічність і послідовність побудови дослідження, його новизну, обґрунтованість та аргументованість отриманих результатів, належний науковий рівень дисертації, потрібно звернути увагу дисертанта на певні положення, що викликають зауваження:

1. На сторінках 28–38 дисертації здобувачем розкрито поняття та межі правових відносин вантажних перевезень в Україні, проте викладений матеріал має певні недоліки. Зокрема, надмірна увага приділена опису законодавчих дефініцій без достатнього порівняльного аналізу чи критичної оцінки їх практичного застосування. Не прослідковується авторське узагальнення щодо взаємозв'язку між імперативними і диспозитивними нормами у регулюванні транспортної сфери. Доцільним було б розширити науковий аналіз шляхом зіставлення позитивних аспектів правового регулювання з невирішеними проблемами практики перевезень.

2. На сторінках 74–76 дисертації аналізується участь колективних суб'єктів без статусу юридичної особи у транспортних правовідносинах, однак певні положення потребують уточнення. Зокрема, слід було б детальніше пояснити, у чому полягає юридична природа такої участі — чи це форма делегованої правосуб'єктності, чи лише публічно-комунікативні засади. Недостатньо розкрито, як балансуватиметься ініціативна активність громадян із вимогами правової визначеності й відповідальності сторін у разі відсутності формальної юридичної особи.

3. На сторінках 119–121 дисертації автором системно проаналізовано юридичні факти у сфері вантажних перевезень, однак це узагальнення виявляє певні концептуальні прогалини. Насамперед, виклад зосереджено переважно на нормативно-прикладному аспекті без критичного осмислення можливих напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання, зокрема в умовах воєнного стану. Доцільно було б розвинути міркування щодо адаптації правових засобів до особливих обставин, коли забезпечення безпеки перевезень набуває стратегічного значення.

4. Представлено науковий аналіз європейського досліджу у підрозділі 3.1, зокрема іспанського є актуальним. Проте доцільно було б розвинути теоретичну складову щодо чинників публічного адміністрування, які впливають на ефективність правових моделей у сфері міграційних процесів. Так як сучасні виклики, пов'язані з міжнародними перевезеннями вимагають ширшого порівняльного бачення того, як транспортна інфраструктура, транзитна політика та контроль на кордонах взаємодіють із системою публічного адміністрування С. 146-148.

Разом з тим, наведені зауваження, які стосуються дискусійних положень дисертації, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та можуть бути основою для наукового обговорення під час її захисту.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертація Рябушина Василя Володимировича на тему «Правові відносини у сфері вантажних перевезень в Україні» є самостійною, завершеною науковою працею, що містить нові обґрунтовані та аргументовані результати, які у своїй сукупності є значимими для розвитку доктринальних основ публічного адміністрування міграційних процесів в державах-учасниках ЄС та Україні.

Дисертація на тему «Правові відносини у сфері вантажних перевезень в Україні» відповідає вимогам до її оформлення, 10 встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Рябушин Василь Володимирович – заслуговує, за результатами публічного захисту, на присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доктор юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту публічного права

Костянтин ШКАРУПА